

Motion

1978/79: 282

av Sture Ericson m. fl.
om åtgärder mot försurning av sjöar

Nederbörden över vårt land blir allt surare. En rad undersökningar har belyst sambandet mellan fossila bränslen och försurade vatten. Man känner väl effekterna av denna försurning. Det finns metoder för att motverka försurningen av våra sjöar.

Försurningens inverkan på de biologiska systemen på marken och i vattnet har nu fått en sådan omfattning i vårt land att den framstår som den mest allvarliga miljöförstörelsen.

Av de sura ämnen – främst svavelföreningar – som faller över Sverige uppskattar man att 40-60 % kommer från industriområden i Väst- och Östeuropa.

När fisk dör av akut förgiftning eller när fiskens reproduktionsförmåga upphör är det bara en länk i en kedja av biologiska förändringar orsakade av försurningen. Ökad surhet dödar vissa djur och växter och främjar andra. I första hand drabbas vissa sländlarver, snäckor och olika plankton.

Olika vattens innehåll av salter och metaller påverkar olika djurarters förmåga att överleva försurningen. Ökade halter av kvicksilver i exempelvis gädda anses även ha samband med försurningen.

Vattnen blir klara och näringsfattiga när humus och fosfor faller ut. Cirkulationen av näringsämnen påverkas då antalet djurarter minskar. Vitmossa vandrar in och täcker sjöbotten. Nedbrytningen av döda växtdelar avtar.

Inom Örebro, Värmlands, Västmanlands och Kopparbergs län har undersökningar av försurningens utbredning bedrivits sedan början av 1970-talet. Undersökningarna har blivit alltmer systematiska så att det nu för Örebro och Västmanlands län finns en detaljerad kunskap av läget. Det kan nämnas att i Örebro län alltsedan 1975 närmare 200 sjöar provtas två gånger årligen. Dessutom provtas ca 50 sjöar månatligen.

Av dessa undersökningar framgår att andelen sjöar i Örebro län som inte kan stå emot ytterligare surt nedfall ökar markant. I länet var 1975-1976 ca 65 % av sjöarna försurade eller hotade. Våren 1977 var andelen ca 80 %. Provtagningar våren 1978 visade att situationen ytterligare försämrats.

Samma utveckling bedöms ske inom övriga berörda län. Endast slättsjöarna och ett fåtal vatten på kalkhaltig mark torde överleva på längre sikt.

Eftersom eldning med olja och kol i vårt land torde fortsätta ännu några årtionden och eftersom ungefär hälften av syranedfallet kommer från utlandet, kan det bli svårt att snabbt angripa försurningens orsaker.

Begränsningen av svavelutsläppen och övergång till andra energiformer än

olja kan lokalt ha stor betydelse men påverkar på kort sikt förurningens omfattning endast obetydligt. Därför måste kalkning utföras för att hejda utvecklingen och återställa redan skadad vattenmiljö. Sådana åtgärder – dvs. spridning av krossad kalksten – har hittills utförts i vattendrag med en sammanlagd yta på tillrinningsområdena av 2 000 km². Behovet av sådan kalkning enbart i de fyra ovan nämnda länen är 38 000 km².

Kalksten har den fördelen att en överdosering inte är möjlig. En kalknings varaktighet torde i praktiken inte överstiga 5–10 år oberoende av dosen. Så länge förurningen fortsätter måste därför kalkningen upprepas efter ett antal år.

Det har beräknats att kalkningsbehovet i Örebro, Värmlands, Västmanlands och Kopparbergs län för en femårsperiod skulle komma att kosta omkring 300 milj. kr.

Fiskeristyrelsen disponerar för försöksverksamhet 10 milj. kr. per år 1977–1981. Bidragskonstruktionen är dock sådan att försöksverksamheten styrs av ekonomin hos den som råkar förvalta en viss sjö. Länens fiskenämnder har inte resurser att ge en tillfredsställande service vid denna försöksverksamhet. De statliga medel som anslagits för försöksverksamhet med kalkning av sjöar räcker inte till annat än rent marginella insatser. Ovanstående uppgifter har hämtats ur en PM sammanställd av fiske-nämnden i Örebro län (1978-06-14).

Länsstyrelserna i Örebro, Värmlands, Västmanlands och Kopparbergs län har i en skrivelse till regeringen (1978-06-21) pekat på növändigheten av kraftfulla åtgärder mot förurningen. Det går inte att vänta till dess man genom internationella överenskommelser och på annat sätt kanske lyckas minska nederbördens surhet. Insatserna måste göras omgående. Numera finns så goda kunskaper om kalkningens fördelar att man kan rekommendera metoden i full skala. Den praktiska kalkningen har inte medfört de önskade effekter som tidigare befarats.

För att hejda den största kända miljöförstörelsen i vårt land krävs nu effektiva statliga initiativ. Jordbruksministern har i riksdagen nyligen (1978-12-07) gett uttryck för uppfattningen att "det är tveksamt om man nu kan avvakta med ytterligare åtgärder tills den femåriga försöksperioden har slutförts och utvärderats". Han hänvisade till att mellan 10 000 och 20 000 sjöar i landet har drabbats mer eller mindre allvarligt av förurningen. I propositionen 1978/79:100 bilaga 13 skriver jordbruksministern: "Det är enligt min uppfattning angeläget att en utvärdering av hittillsvarande kalkningsförsök görs så snart som möjligt." Han vill alltså inte vänta till efter den femåriga försöksperiodens slut utan redan efter två års försökskalkning få ett underlag för ett beslut om utökad kalkning.

Det som skapar tveksamhet är naturligtvis de dryga kostnaderna för att återställa de förstörda sjöarna. Men om kraftfulla initiativ nu inte tas, kommer problemen att växa ytterligare. Stora värden står på spel. Hur länge skall denna miljöförstörelse tillåtas breda ut sig, trots att motåtgärderna är väl

utprovade och har visat sig verkningsfulla?

Kostnaderna för de stora kalkningsprojekt som är nödvändiga bör bäras av dem som orsakar försurningen. En speciell miljövårdsavgift bör tas ut beräknad på mängden olja som förbränns. Möjligen kan lågsvavliga kvaliteter premieras vid ett sådant avgiftsuttag. De prishöjningar som en sådan miljövårdsavgift skulle medföra bör rimligen bidra till en lägre oljeförbrukning och en snabbare övergång till andra mindre miljöförstörande energiformer. Därmed minskas naturligtvis på längre sikt behovet av kalkning för att motverka försurningen.

Med hänvisning till det anförda hemställs.

att riksdagen hos regeringen begär förslag om åtgärder för att motverka försurningen av landets sjöar och vattendrag.

Stockholm den 12 januari 1979

STURE ERICSON (s)

HÅKAN STRÖMBERG (s)

GUNNAR OLSSON (s)

OVE KARLSSON (s)

OLLE GÖRANSSON (s)

